

ressò mont-roigenc

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

12: CAP A LA SEGONA GUERRA CARLINA (1841-1846)

Martí Rom
www.martirom.cat

29-01-2021

Aquella Primera Guerra Carlina, també dita la “Guerra dels set anys (1833-1840), s’havia acabat. L’havia guanyat el carismàtic general liberal Baldomero Espartero. El govern conservador que donava suport a la Reina Regent Maria Cristina li quedaven quatre dies. El 17 d’octubre de 1840 la Reina hauria de marxar d’Espanya. Ara la Regència, fins la majoria d’edat d’Isabel II, l’assumirà el general Baldomero Espartero.

Havíem deixat l’important cap carlí, el borgenc Maties de Vall¹ creuant, a les tres de la matinada del 6 de juliol de 1840, la frontera francesa per Palau de Cerdanya. Com molts dels oficials carlins va anar a Perpinyà. Tan aviat com fou possible, la seva esposa, Magdalena Cabrer, va viatjar cap a França. El 9 d’agost, des de Sant Llorenç de Morunys (Solsonès), li escriu: “*Después de robada y medio muerta por los valientes nuestros, o mejor fasinerosos, e sido presa por los peseteros² de la Seu de Urjel y conducida a esta de San Lorenzo...*”³. Hi havia restes de partides, tant de carlins com de soldats governamentals (desmobilitzats), que anaven pels camins fent malvestats. Ni uns ni els altres tenien ofici ni benefici. Sabem que al setembre encara no havia arribat a Perpinyà l’esposa de Maties de Vall. Sí que estaven junts el 8 de març de 1841, a la ciutat de Bourg-en-Bresse, més amunt de Lió i a prop dels Alps. Maties de Vall va demanar que els autoritzessin a residir a Montpeller. Temps després ho aconseguiria (30 d’agost de 1841). Aquí hi viuran molts dels caps carlins exiliats.

Durant el 1840, en varis “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”⁴ s’hi publiquen llistes de carlins que s’havien presentat a les autoritats⁵. Eren 602. Entre d’altres: 21 de Tortosa, 12 d’Ulldemolins, 10 d’Alió, 9 de Rasquera, 9 de la Pobla de Montornès, 9 de La Figuera, 7 de la Sènia... I molts de diversos pobles del Camp de Tarragona i d’altres de la resta de Catalunya. Curiosament n’hi ha 1 de Burgos. Entre tots aquells hi havia: 1 comandant, 1 capità, 4 tinents, 2 infermers, 1 apotecari... És significatiu que, entre els presentats a les autoritats, n’hàgim trobat tan pocs de Mont-roig, sent un poble bàsicament de caire carlí. Aventuro que potser alguns van marxar a França (i deuriem tornar amb el pas del temps), d’altres es deuriem emparar en indrets allunyats del poble i possiblement alguns en el mateix poble (mig amagats en alguna casa).

---

¹ Dèiem anteriorment que Maties de Vall Llaberia era fill de Rosa Llaberia Gassó de Mont-roig del Camp.

² Els dits “peseteros” eren voluntaris liberals que cobraven per participar en aquella guerra.

³ “Maties de Vall i Llaberia, mariscal de camp carlí (1802-1872)” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 156.

⁴ Són: 19, 24 i 26 de setembre, 1, 10, 13, 17 i 27 d’octubre, 22 i 24 de desembre de 1840.

⁵ La informació dels “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” procedeixen de l’Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

Un altre fet a esmentar és que, un cop acabada la guerra, s'impulsa a Tarragona des de posicions liberals radicals (que veurem que es faran amb el poder a Espanya), una subscripció oberta als militants per fer un monument dedicat al que s'ha convertit en el gran heroi, el general Baldomero Espartero. En els "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" s'hi van publicar, durant els següents mesos, la relació de pobles i persones que donen alguna quantitat de diners. Hi trobem una gran part dels pobles del Camp de Tarragona, però no Mont-roig. Els mont-roigencs, no estaven per donar més diners, i menys al vencedor d'aquella terrible confrontació.

Algun Ajuntament es veu que es negava a apartar els regidors carlins i des de la "Junta Provisional Governativa" de la província de Tarragona, va caldre obligar-los. És el cas de Falset⁶. Durant aquests mesos, després de la fi de la guerra, en el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" s'hi poden trobar diversos casos de persecució pels crims comesos per alguns carlins de les terres tarragonines. També hi hagué ordres de captura, tant de carlins que encara estan amagats, com d'altres que, un cop presentats, s'escapen.

Havia acabat la Primera Guerra Carlina però la situació no era gens tranquil·la. Explica Andreu Bofarull: "*Cesaron los horrores de aquella guerra bárbara y fratricida, el encono de los partidos que dividían el partido liberal, en vez de extinguirse, continuó con sus fatales parcialidades y desaciertos, manifestándose más y más tenaces todas las veces que ocurría cualquier clase de elecciones... ..*"⁷.

Mentre, la política espanyola vivia la pugna entre el conservadorisme de la Reina Regent Maria Cristina, la dita Reina gobernadora, i el liberalisme progressista de Baldomero Espartero. Aquest general venia de derrotar els carlins al nord, amb aquell "abrazo de Vergara" (31 d'agost de 1838), i havia aconseguit la fi de la guerra a Catalunya el 5 de juliol de 1840. Tan sols dos mesos després d'aquest fet, el 7 de setembre, Espartero fa pública una carta a la Reina Gobernadora recriminant-li que donés el poder als moderats quan havien estat els liberals radicals els que havien guanyar la guerra⁸. Finalment, Maria Cristina haurà de cedir la regència a Baldomero Espartero. El 12 d'octubre, des de València, diu que renuncia "*por el estado en que la Nación se encuentra, y el delicado de mi salud...*"⁹. Marxarà d'Espanya. Ho fa amb el vapor Mercurio el 17 d'octubre de 1840. Des de València va a Portvendres (al costat de Cotlliure) i a Marsella. Després va a Roma, on el papa Gregori XVI li va donar la benedicció al seu matrimoni morganàtic¹⁰, amb Agustín Fernando Muñoz y Sánchez. Aquest, era aquell sergent de la seva guàrdia¹¹. Finalment s'instal·laren a París.

Hi ha un episodi curiós quan Maria Cristina, en el seu camí cap a Marsella, passa per Montpeller on s'estava Cabrera. Aquest, acabava de sortir, encara malalt, de la presó de Lille (24 de setembre de 1841) i en el seu viatge cap al sud cercant un clima més afable es trobava també a Montpeller. "*Nos avisaron que iba a pasar la Reina Cristina por delante de la fonda en que yo me hospedaba, y el comisionado de policía me significó que no sería oportuno el que me asomara al balcón. Está bien, le dije; pero al lado del*

---

⁶ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 24 de setembre de 1840.

⁷ "Anales históricos de Reus", Volum II, pàg. 274.

⁸ Publicada, entre d'altres, al "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 12 de setembre de 1840.

⁹ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 16 d'octubre de 1840.

¹⁰ És el que uneix a dues persones de diferent rang social. El cònjuge i qualsevol fill no obtenen ni els privilegis ni les propietats del noble.

¹¹ Es va casar en secret, tan sols tres mesos després de la mort de Ferran VII, el 18 de desembre de 1833.

*balcón había una ventana, y al pasar la Reina me asomé. Sin duda hubieron de advertirla que yo estaba allí, pues me miró desde el coche y yo también la vi...*¹².

Al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 19 de novembre de 1840, hi ha un reial decret, ara ja d’Isabel II, que comença: “*se impone por una vez, y para el presente año, con el nombre de contribución extraordinaria de guerra, la suma de ciento ochenta millones de reales...*”. Repartits així: 130.000.000 rals de contribució territorial i pecuària i 50.000.000 rals de contribució industrial i comercial. A les províncies catalanes els hi corresponia: Barcelona: 6.168.664 / 5.600.000 / total 11.768.664, Tarragona: 2.357.073 / 1.550.000 / total 3.907.073, Girona: 1.942.521 / 1.000.000 / total 2.942.521 i Lleida: 1.414.235 / 500.000 / total 1.914.235. En el “Boletín...” del 8 de desembre hi havia el desglossament per pobles. A Mont-roig li tocaven: 20.752 / 14.489 / total 35.241¹³.

El “Boletín...” del 22 de gener de 1841 trobem la quantitat assignada per aquest any al comandant d’armes de Mont-roig, del 3r batalló “*ligero*” i 6a companyia. Són 8.281 rals¹⁴.

El 24 de febrer de 1841 Joan Prim fou elegit diputat per la província de Tarragona. Es presentava pels liberals progressistes.

Al “Boletín...” del 2 de març de 1841 hi ha la citació, per part del jutjat de Falset amb data del 12 de febrer, al mont-roigenc “*José María Blanch mancebo sastre natural de Montroig y vecino de Tivisa... culpado en la muerte de Pablo Chorto de dicha Tivisa, para que dentro del término de nueve días precisos y perentorios se presente en las cárceles nacionales de esta villa de rejas adentro para defenderse de la culpa...*”. No ho detalla però deuria ser per un fet de la darrera guerra.

Al “Boletín...” del 25 de març de 1841 s’hi publica una comunicació on s’ordena que “*sean conservadas y respetadas las fortificaciones extraordinarias que en muchos pueblos se levantaron durante la asoladora guerra felizmente terminada...*”. Per enderrocar-les caldrà demanar permís.

Baldomero Espartero, Duc de la Victòria, seria elegit oficialment Regent el 8 de maig de 1841. La seva posició excessivament autoritària el farà enemistar-se amb molts dels seus, els liberals progressistes. L’expressió popular “¿Qué más quieres Baldomero?” té el seu origen en el seu tarannà polític bastant despòtic. Per altra banda, sorprenia quan obria els seus discursos a les masses dient: “¡compañeros!”. Fou el primer a fer-ho a Espanya.

Aquell desglossament de les contribucions que havíem vist en el “Boletín...” del 8 de desembre, en el cas de la contribució industrial i comercial tindrà diverses variacions durant els mesos de maig i juny¹⁵. Finalment, en el de l’11 de juny a Mont-roig, li correspondrà pagar 7.536 rals¹⁶. Abans, eren 14.489 rals. Un desgavell!

---

¹² “Vida militar y política de Cabrera” de Buenaventura de Córdoba (1845), Volum 3 i 4, pàg. 426.

¹³ Cambrils: 35.069 / 20.746 / total 55.815, Riudoms: 46.216 / 12.355 / total 47.471 i Montbrió: 16.158 / 9.188 / total 25.347 rals.

¹⁴ Amb la informació d’aquest “Boletín...” podem saber les unitats militars que hi havia als pobles.

¹⁵ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 21 de maig i del 8 de juny de 1841.

¹⁶ Serà Cambrils: 12.190, Riudoms: 9.906 i Montbrió: 1.829 rals.

En el “Boletín...” del 15 de juny de 1841 es publica una ordre sobre els indults: *“Deseando dar toda la estension posible a las benéficas miras del decreto de 30 de Noviembre último, concediendo indulto a los que... se hallaban prisioneros en los dominios españoles o refugiados en países extranjeros... Deberán permanecer por ahora en los depósitos de ultramar... los generales, gefes y oficiales, los eclesiásticos, los individuos que fueron de juntas rebeldes y los empleados civiles y militares, cuya categoría fuese equivalente en las facciones a los gefes militares... a cualquiera de estas personas... podrá indultarlas particularmente el Gobierno y permitirles volver a su casa. Todos los demás individuos... serán puestos en libertad y se les libraré pasaporte para restituirse a sus casas...”*.

El 1841 es van reprendre les obres de l'església nova de Mont-roig. Recordarem que s'havien aturat el març de 1834, a l'inici de la Primera Guerra carlina (1833-1840). Diu Josep Savall: *“en el vehinat nou li faltava aquell entusiasme primitiu, donc que las ideas novas dels que es deyan defensors de la llibertat havian capgirat las conciencias dels homens: la llibertat havia ferit de mort l'iglésia nova. Però encara s'hi treballà desde 1841 al 1845: en aquestos quatre anys se feren les arcades que faltavan y es cubrí tres cuartas parts de la teulada. Desde dita fecha ja no s'hi treballà mes... Y aixís quedà l'iglésia nova que hasta ha perdut el seu nom, que en lloc de dirli iglésia se li diu Fort, perquè en las guerres civils passades (les guerres carlines) ha servit de guayta, fortificació o cuartel del partit lliberal...”*¹⁷.

En el “Boletín...” del 18 de juny de 1841, a la relació de mines enregistrades el maig d'aquell any hi consta, del 3 d'abril, una de plom de Pau Sabater del “vecindario” de l'Arbocet de nom “Nuestra Señora de la Roca” al “sitio” (partida) de Les Roques del terme de Mont-roig. El mes anterior n'hi havia enregistrada una de coure a la partida de Mas d'en Briva¹⁸ de Vilanova d'Escornalbou¹⁹.

El 29 de juny de 1841 el Regent Duc de la Victoria, Baldomero Espartero, fa publicar una ordre²⁰ indicant que es faci un manifest del govern en el que *“(se) expongan todos los agravios que España y su Iglesia han recibido de la corte de Roma desde el advenimiento de la Reina Isabel II al trono... y la violación que de todos los derechos de la soberanía nacional se ha cometido en la alocución pronunciada por el Santo Padre en el consistorio secreto de 1º de Marzo último, haciendo la más firme y enérgica protesta, así contra todo lo que se contiene en aquel discurso, como contra cuanto la corte de Roma intentare hacer en adelante para sostener sus injustas pretensiones...”*. Era la resposta a l'al·locució que el papa Gregori XVI havia fet en la visita de Maria Cristina al Vaticà. A més, els bisbes exiliats que havien recolzat els carlins, havien fet una crida a la revolta contra el govern liberal. Finalment, es farà un llarg manifest el 23 de juliol que es publicarà al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 de setembre de 1841.

---

¹⁷ “Josep Savall Ferrando i una història de Mont-roig” de Glòria i Josep Maria Savall Solé (Centre d'Estudis Mont-roigencs, Onada Edicions, 2009), pàg. 86.

¹⁸ Aquesta partida de terra també s'endinsa al terme municipal de Mont-roig. Es coneix comunament com “Els Masos”.

¹⁹ A càrrec de Rafael Puig. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l'11 de maig de 1841.

²⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 23 de juliol de 1841.

En el “Boletín...” del 9 de juliol hi ha el repartiment per pobles de la quota “*para atender a los socorros de presos pobres y cubrir las demás obligaciones de los establecimientos carcelarios...*”. A Mont-roig li tocaven 1.148 rals²¹. El “Boletín...” del 16 de juliol de 1841 publica el “número de almas de cada pueblo”, és a dir, la població que aquests han enviat. A Mont-roig hi consten 2.262 habitants²².

El 14 d'agost de 1841 s'ordena la quinta del 1840 i 1841, diu que “*el tiempo de servicio será para los de 1840 de siete años, y para los de 1841 de ocho...*”²³. A la província de Tarragona li corresponen 290 homes a l'exèrcit i 193 a la milícia²⁴. Tenim la relació dels 15 homes que els hi va tocar a Mont-roig²⁵. Del 1840 (el primer nom és el que havia d'anar al servei militar i el que està entre parèntesi és la persona que el va substituir): Antoni Benaiges (Ramon Pujals), Pere Pujol (Miquel Barbarà), Josep Gassó²⁶ (Josep Antoni Martí), Joan Sanjenís (Pau Casas) i Joaquim Pellicer (Josep Pedret). Recordarem que es podia pagar a un suplent. Com veiem dels 5 que els hi va tocar, no hi va anar ningú. Del 1841: Joan Martorell (declarat exempt per la comissió de la Diputació), Joan Badia (“*quedó en observación*”), Josep Aragonès (“*inútil... por articulación dedo gordo del pie derecho*”), Jaume Masià (“*inútil... padece asma*”), Josep Vidiella (“*no se presentó por hallarse enfermo, pero declarado inútil en el mismo pueblo*”), Ramon Vandellòs, Josep Antoni Guinjoan (declarat exempt per la comissió de la Diputació), Francesc Gassó (Joan Nolla), Tomàs Nolla (“*suplente de Pau Debat que se halla ausente*”), Pau Debat (“*reemplaza a Tomás Nolla*”) i Jaume Aragonès. D'aquests 10, sols hi van anar Ramon Vandellòs i Jaume Aragonès. Com veiem, qui podia buscava la manera de lliurar-se'n, o bé amb un substitut o intentant trobar algun motiu per ser declarat inútil. En aquest darrer cas, trobem que es produeix per dictamen de la comissió de la Diputació o bé per decisió en el mateix poble. Segurament que quan ho declarava l'Ajuntament hi deuria haver alguna martingala.

Al setembre de 1841, trobem Benet Tristany, dit “Mossèn Benet”, amb uns 2.000 homes pels voltants de Tarragona. També hi havia nombrosos escamots que actuen pel territori. La premsa els tractava de “bandolers” o de “trabucaires”. Els perseguien contínuament els Mossos d'Esquadra, el Sometent i la Milícia. “*Su morada natural eran los bosques y la soledad. Podía pasarse días sin comer, semanas sin trato humano, meses sin ver el sol, y semejante a una fiera vivir en cuevas o entre malezas. Entonces vivió de esta manera algún tiempo; de improviso aparecía en algún pueblo al frente de sus secuaces, que por ir armados de trabucos recibieron en el país el nombre de trabucaires; robaban y mataban con todo linaje de escesos, y se volvían a sus guaridas o pasaban la frontera para volver en un día convenido...*”²⁷.

L'11 de setembre, l'Ajuntament de Barcelona va decidir començar a enderrocar les muralles de la ciutat. Era ben curiosa la perspectiva militar de Barcelona. No hi havia muralles per defensar-se d'un enemic extern, eren per tenir encerclada la gent dintre seu, per poder-los controlar millor. La sensació era que estaven dins d'una mena de presó.

---

²¹ Riudoms: 5.428, Cambrils: 1.888 i Montbrió 851 rals.

²² Riudoms: 3.143, Cambrils: 2.177 i Montbrió 944.

²³ Publicat al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 18 d'agost de 1841.

²⁴ Barcelona: 535 / 358, Girona: 255 / 171 i Lleida: 194 / 129.

²⁵ Aquesta informació procedeix de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

²⁶ Possiblement és Josep Gassó Pellicer.

²⁷ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día”, de Eduardo Chao, pàg. 349.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 20 d’octubre de 1841 hi trobem el “*Reparto para el culto y clero... entre los pueblos de la provincia de un tercio del cupo señalado a la industria y comercio de la misma para cubrir las atenciones del culto y de clero, consiguiente a lo dispuesto en la Ley de 31 agosto último...*”. Per Mont-roig eren 528 rals²⁸.

Bofarull explica que a Reus es van produir alguns aldarulls quan es va publicar l’ordre del 27 de novembre sobre la quinta de l’any anterior, “*pues no acostumbraba la población a semejante servicio...*”²⁹. Aquesta incorporació obligatòria a l’exèrcit no s’havia fet mai abans a Catalunya. Era un altre element que afegia inestabilitat.

En el “Boletín...” del 31 de novembre de 1841, hi ha la relació de mines enregistrades el juliol i agost. En trobem unes quantes de Mont-roig o gestionades per mont-roigencs. El dia 1 de juliol, Mateu Ferran de Reus registra la mina de coure “Roja” al paratge dit “Pujol”³⁰, del terme de Mont-roig. Del 10 de juliol, n’hi ha 4 de coure de Mont-roig del paratge dit “Pujol”, de nom: “Hermosa”, “Venus”, “Júpiter” i “Neptuno”. Els propietaris eren: Mateu Ferran, J. Compte Carbonell, Joan Roig i Pelegrí Ferrandi, tots de Reus. A l’1 d’agost, Miquel Bargalló³¹, de Mont-roig, inscriu la mina de coure “Precipitada” a la partida de Les Roques. Aquest mateix dia, Antoni Solé de Mont-roig, registra la mina de plom “Valor” del paratge Racons de Vilanova d’Escornalbou. El 3 d’agost, Salvador Aragonès³² de Mont-roig inscriu la mina de coure “Patriota” de Vilanova d’Escornalbou. El 10 d’agost, Ramon Sabater³³ de Mont-roig, registra la mina de plom “Pont de l’horta” a la partida de l’Horta de Mont-roig. El 14 d’agost, Francesc Prats de Mont-roig inscriu la mina de plom “Josefa” a Vandellòs. El 27 d’agost Joan Huguet de Mont-roig registra la mina de plata “La Brugue” a la partida de Rifà de Vilanova d’Escornalbou.

També hi consten com a “denuncios”: El 21 de juliol, Francesc Cabré³⁴ de Mont-roig, la mina de plom “Santa Rosa” de la partida de Les Roques. El 26 de juliol, Salvador Aragonès de Mont-roig, la mina de plom “Abundancia” del paratge de Racons de Vilanova d’Escornalbou. El 31 de juliol, Antoni Martí de Mont-roig, la mina de plom “Fortuna” del paratge de Racons de Vilanova d’Escornalbou. El mateix dia, Ramon Aragonès de Mont-roig, la mina de coure “Fidela” de la partida de les Rabassades.

Entre el 7 i el 9 de gener de 1842 hi va haver unes temperatures molt baixes al Camp de Tarragona. Hi havia nevades generalitzades i els camins es van fer intransitables. Va morir prou gent per pulmonia i catarro. Del 23 al 27 de març va glaçar afectant greument els conreus. Això va portar una major penúria a la pagesia.

---

²⁸ Cambrils: 854, Riudoms: 694 i Montbrió 128 rals.

²⁹ “Anales históricos de Reus”, Volum II, pàg. 282.

³⁰ “Mas del Frare”, segons el llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jove Hortonedà, pàg. 412..

³¹ Possiblement sigui Miquel Bargalló Sedó, que serà “alcalde segon”, l’1 de gener de 1869 a l’Ajuntament que hi haurà després de la “Gloriosa revolució de septiembre” de 1868 que va enderrocar la monarquia borbònica d’Isabel II.

³² Possiblement Salvador Aragonès Forés, del carrer Major (cens electoral de 1868).

³³ Possiblement Ramon Sabater Cuchillo, del carrer Major (cens electoral de 1868).

³⁴ Possiblement Francesc Cabré Fraga, del carrer Nou (cens electoral de 1868).

La Primera Guerra carlina havia acabat el juliol de 1840, però a mitjans de 1842 hi ha petites partides escampades pel Maestrat i els Ports. Entre d'altres les de Josep Miralles dit "el Serrador" o la de Tomàs Peñarroya dit "el Groc del Forcall". Josep Miralles s'havia quedat amagat per aquelles contrades des del final de la Primera Guerra Carlina. Aviat la seva partida va reunir uns 200 homes. Reben ajut i protecció de moltes masies escampades per aquelles muntanyes. També retorna a aquelles terres el coronel carlí Vicent Barreda dit "La Cova". Van tornant alguns dels carlins que havien marxat a França. Això fa augmentar les petites partides que es dedicaran, principalment, al bandidatge, era una manera de poder viure.

El 12 d'abril de 1842: "*Els mossos d'esquadra conduïen pres... de Tarragona a Reus, segons sembla per afusellar-lo, un reconegut assassí, natural de Mont-roig del Camp, d'agnom³⁵ el Cruel, per la peculiaritat de les seves proeses. Abans d'arribar al riu Francolí intenta escapar i fou abatut a trets...*"³⁶. No he pogut esbrinar qui era.

A la "Gaceta de Madrid"³⁷ de l'1 de juny hi trobem que l'Ajuntament de Mont-roig ha nomenat Joan Maseras com a "cartero distribuïdor".

El 19 de juliol es publica un decret del Ministeri de Guerra sobre la conservació i millora de fortificacions. Entre les 22 de Catalunya hi ha la de l'Hospitalet de l'Infant.

El 24 d'agost hi ha el terrible "aiguat de Sant Bartomeu". Mig Catalunya s'inunda. Per exemple, el Francolí es va endur un pont a Montblanc i va arrossegar fins al mar arbres, canyars, conreus...

Del juliol de 1840 al desembre de 1842, van ser eliminats un considerable nombre de caps de les partides carlines que s'havien quedat a Espanya, principalment al Maestrat i també a Catalunya. Entre d'altres el dit "Trempat", un cap de la Primera Guerra carlina. Un altre, Josep Miralles, dit "el Serrador", havia enviat un informe el 4 de desembre de 1836, a algun superior, dient que si conegués els fets d'aquell "*quedaría horrorizado de tantos excesos*"³⁸. El 16 de setembre de 1840 fou executat. "*A la plaça del Cementiri o del Rosari, de Reus, passaren per les armes el famós capitost Trempat i el seu cunyat. Durant la guerra incendià l'ajuntament de Montbrió del Camp (28 de juliol de 1836), atacà Vandellòs, segrestà l'escrivà de l'alcalde de Reus, entrant a Marçà segrestà varies persones...*"³⁹. El 23 de desembre de 1841: "*En la plaza del Rosario dieron garrote a un pastor llamado Maciano. Tuvo mucha serenidad. Era de Riudoms*"⁴⁰. El 4 de maig de 1842: "*Dieron garrote a... Derna en la plaza de los cuarteles*"⁴¹. Aquest era aquell cap de la Primera Guerra carlina de nom Antoni Torrell de Riudecols. També van matar a la coneguda com "la Pubilla" al Penedès, era de Puiglloret. "*Capturada a Vila-rodonà per Estanislau Tell, "Alan", cap de la Milícia de Valls, formada per desertors*

---

³⁵ Renom.

³⁶ "Carlins amb armes en temps de pau. Altres efemèrides d'interès (1840-1842) de Ferran Sánchez Agustí (Pagès editors, 1996), pàg. 229.

³⁷ Era el "Boletín Oficial del Estado" (B.O.E.) de l'època.

³⁸ "Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista" d'Antonio Pirala, Volum 2, pàg. 69.

³⁹ "Carlins amb armes en temps de pau. Altres efemèrides d'interès (1840-1842) de Ferran Sánchez Agustí (Pagès editors, 1996), pàg. 95.

⁴⁰ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 206.

⁴¹ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 207.

*carlins i patuleia...*⁴². En una nota a peu de pàgina s'hi afegeix que era “*cabasilla del partid carlista. Sa li van daclarà dos mors... y altres mors qe no sa saban...*”.

En el “Boletín de Medicina, Cirugía y Farmacia” del 20 d'agost de 1842 hi tenim Josep Llaberia Borràs, de Mont-roig, com a metge cirurgià que forma part de la “Sociedad Médica general de Socorros Mutuos” de Tarragona.

Antoni Pons Anguera, del 24 d'agost de 1842: “*Grande lluvia la que causó muchos estragos en la huerta de Tarragona...*”⁴³.

El 26 d'octubre de 1842, a Barcelona, es va començar a enderrocar part de la Ciutadella. Però l'enderrocament total de les muralles no seria efectiu fins al 1854. L'1 de novembre es van il·luminar amb llum de gas alguns carrers del voltant de la plaça de Sant Jaume i fins La Rambla.

Arriba el 13 de novembre. Esclata la insurrecció a Barcelona per la notícia que el govern de Baldomero Espartero anava a firmar un acord comercial lliurecanvista amb Anglaterra. Barcelona es va omplir de barricades. Aquest era una qüestió que venia des del 1840. Mentre els parlamentaris andalusos defensaven el lliure comerç amb Anglaterra, els catalans volien aranzels als productes tèxtils anglesos per tal que no fessin competència a la indústria cotonera catalana. Tal fou l'agressivitat de la “patuleia”⁴⁴, de la revolta, que els militars van haver de retirar-se al castell de Montjuic i a la fortalesa de la Ciutadella. Des d'un costat i altre de la ciutat, la tenien controlada. Baldomero Espartero va arribar a Barcelona el 22 de novembre per sufocar la revolta. El 3 de desembre va començar un fort i intens bombardeig, durant dotze hores, que va fer rendir la ciutat. Espartero volia fer pagar cara aquesta revolta i va ordenar cobrar una contribució extraordinària de 12.000.000 de rals a la ciutat. “*Havia disposat que uns destacaments de tropa anessin casa per casa a cobrar el tribut ordenat, però es van trobar amb els rètols dels carrers i els números de les cases esborrats... Quan trucaven i preguntaven pel contribuent, els contestaven que no el coneixien... (Aleshores) va ordenar als alcaldes de barri que guiessin els soldats, els quals s'hi van negar... Alguns foren detinguts... Es va renunciar més endavant al cobrament...*”⁴⁵.

Bofarull reproduïx la crònica que s'havia publicat al diari “El Heraldo”, de Madrid, del 29 de desembre de 1842, sobre el retorn d'Espartero a Madrid. Al passar per Vila-seca, el 23 de desembre, va rebre els honors de la Milícia de Reus: “*Toda la Milicia de esta villa salió ayer a las cuatro de la mañana a situarse al punto más inmediato de la carretera de Valencia que está a una legua distante para hacer los honores al Regente... A los nacionales del Priorato también se les ha hecho acudir a la carretera a pesar de tener que andar siete y ocho horas...*”⁴⁶. També hi deurien anar els de Mont-roig. Ens diu Bofarull que durant l'estona que Espartero va estar a Vila-seca, el seu alcalde, Llorenç Folch, va aprofitar per comentar-li el descontent general que hi havia

---

⁴² “Carlins amb armes en temps de pau. Altres efemèrides d'interès (1840-1842) de Ferran Sánchez Agustí (Pagès editors, 1996), pàg. 55.

⁴³ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d'Antoni Pons Anguera, pàg. 207.

⁴⁴ Era el nom comú d'aquelles masses enfurismades. Sembla que l'origen del nom l'hem de trobar en “pòtol”: “Persona que vagabundeja i viu miserablement al marge de la societat” (Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans).

⁴⁵ “La Jamància (1842-1843)” de Francesc Curet (Episodis de la història. Rafael Dalmau, 1961), pàg. 33.

⁴⁶ “Anales históricos de Reus”, Volum II, pàg. 285.

pel seu govern. Poc després d'arribar a Madrid, Espartero -el Duc de la Victòria-, va dissoldre Les Corts (3 de gener de 1843). Els següents mesos foren de fortes turbulències polítiques.

Eduardo Chao escriu, des de la seva òptica de 1847: *“Mañana, cuando la actual generación haya desaparecido y venga alguno a registrar sus hechos en este libro, no sospechará que Barcelona, aquella ciudad tan entusiasta por la libertad y donde ovación tan gloriosa acababa de hacerse al Duque de la Victoria, había de ser el más terrible ariete de su ruina...”*⁴⁷.

El Baró de Meer, que havia estat rellevat del càrrec el 1839, ara torna a ésser capità general de Catalunya. Ho serà durant el període 1843-1845.

Al març de 1843 hi ha eleccions. Bofarull ens explica: *“Abierta la lucha entre los comisionados representantes de los colegios electorales contra el jefe superior político de la provincia fueron apareciendo en los papeles públicos y folletos...”*⁴⁸. En una carta del 2 de març publicada a “El Constitucional”, del 13 de març, hi trobarem el mont-roigenc Josep Gassó⁴⁹, “comisionado por Montroig”: *“Los que suscriben comisionados de los distritos que mayor número de votos y electores reúnen en la provincia persuadidos de que algunos de los comisionados que asisten a la junta electoral de escrutinio no se atreven a votar según su convicción por la parte activa que en ella toma el... Gefe político presidente, constituido marcadamente en defensor de determinada candidatura... y nada obstante las repetidas reclamaciones que contra este abuso han hecho los suscritos; no considerándose con suficiente independencia y libertad en un acto en que la ley la requiere completa, protestan de todo lo obrado y de todo lo que se siga obrando, se retiran de la junta general de escrutinio y se reservan el derecho de acudir ante el congreso nacional esponiendo los vicios de nulidad de que el escrutinio de esta provincia adolece...”*. A més d'aquell Josep Gassó, ho firmen comissionats de Cambrils, Tortosa, Tarragona, Vila-rodona, El Vendrell, Valls⁵⁰, Torredembarra, Xerta, Porrera, Reus i Vila-seca. És una vindicació de caire conservador contra (també) les martingales de les autoritats liberals.

Continuava Bofarull: *“Han acabado... las primeras elecciones y el escrutinio que acaba de verificarse ha presentado las escenas más escandalosas por parte de los dignos agentes que representan al actual gobierno en esta provincia...”*⁵¹. Sempre serà igual, manin liberals o conservadors, el governador de la província, seguint les instruccions del Govern de Madrid, movia fils perquè els candidats dits “ministerials” aconseguissin el major nombre de llocs. En aquestes eleccions va tornar a sortir elegit el liberal Joan Prim.

El 30 de maig, a Reus, es produeix l'aixecament dels militars progressistes Joan Prim i Lorenzo Milans del Bosch contra el govern progressista de l'autoritari general Espartero. L'excusa era que no aplicava la Constitució de 1837. El llavors coronel Prim, concentra els liberals progressistes de Reus a l'Ajuntament. Antoni Pons Anguera

---

⁴⁷ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día” de Eduardo Chao, pàg. 372.

⁴⁸ “Anales históricos de Reus”, Volum II, pàg. 287.

⁴⁹ Josep Gassó Pellicer, de “cal Gassó”. Era alcalde de Mont-roig el 1840.

⁵⁰ Per Valls ho feia Narcís Moragas, de la família propietària del Mas d'en Poca de Mont-roig .

⁵¹ “Anales históricos de Reus”, Volum II, pàg. 289.

escriu: “*Les dijo que se había de hacer un pronunciamiento para derribar a Espartero, porque no hacía observar la Constitución del año 1837, lo que hizo que la mayoría de aquella reunión firmó... El pícaro de Prim que nos vendió a todos...*”⁵². El 5 de juny, el dilluns de la Pasqua Granada, el general Martín Zurbano, que havia anat a Barcelona per comandar una columna de l'exèrcit que marxaria a Reus per sufocar la revolta, es passejava ufanós pels carrers de Barcelona quan la multitud va començar a cridar “A baix Espartero i el seu govern”. Fou l'inici d'unes noves bullangues, com les de l'any anterior, les de novembre de 1842. Serà l'episodi conegut com “la Jamància”⁵³. El 7 de juny el general Zurbano entrava a Reus. Prim va poder sortir acompanyat per una part de la tropa. Es va dirigir a Prades i des d'allí a l'Urgell. Pel camí anava reclutant voluntaris liberals.

També d'altres ciutats es van afegir a la insurrecció. Primer Barcelona i després moltes altres d'Espanya. Fins a finals de juliol hi van haver enfrontaments i moviments de tropes dels dos bàndols. La que havia estat regent, Maria Cristina, des de París, també conspirava amb militars moderats contra Espartero. Mentre, Zurbano tornava des de Reus cap a Barcelona per intentar sotmetre-la. Quan estava a Igualada va haver de marxar cap a Lleida i esperar ordres d'Espartero, doncs aquest es trobava en una situació desesperada. El 15 de juny, el coronel Joan Prim feia l'entrada triomfal a Barcelona amb dos batallons de milicians i un altre del regiment d'Àfrica.

El general Francisco Serrano va pactar, amb la Junta que s'havia creat a Barcelona, d'impulsar un nou govern progressista. Finalment, el 22 de juliol, a Torrejón de Ardoz, hi va haver la batalla final. Gairebé no hi va haver enfrontament. Diuen les cròniques que al cap de pocs minuts, i amb dos morts, gran part de les tropes governamentals es van passar als revoltats al crit de “Tots som un”. Espartero, que estava lluitant a Andalusia, va decidir marxar a l'estranger. El 30 de juliol de 1843, amb alguns dels seus oficials, va embarcar-se cap Anglaterra amb un vaixell britànic.

Al juliol de 1843 hi ha una nova quinta per anar al servei militar. A Mont-roig són 10 persones⁵⁴. Ja no hi ha substituïts. Són: Josep Savall, Miquel Gairal, Josep Parey?⁵⁵ (“*inútil*”), Josep Savall (“*inútil*”), Josep Antoni Rivera (“*inútil*”), Miquel Mendoza, Josep Subirach (“*corto de talla*”), Josep Gassó⁵⁶, Josep Olivé i Josep Anfrons. Hi ha dos amb el mateix nom (Josep Savall). N'hi ha tres que es salven.

A l'agost de 1843 hi ha una nova insurrecció a Barcelona fruit dels pactes incomplets amb el general Francisco Serrano. El govern de Madrid nomena Joan Prim com a governador militar de Barcelona i haurà de sufocar la revolta. La ciutat patirà un continu bombardeig entre el 6 de setembre i el 18 de novembre. Quedaran una tercera part dels edificis destruïts.

El 8 de novembre de 1843, Les Corts van declarar Isabel II major d'edat. Tenia 13 anys. Estava previst que fos quan tingués 14 anys, però la difícil situació política ho va fer

---

⁵² “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña”, pàg. 210.

⁵³ Aquesta denominació ve del verb *caló* (idioma dels gitanos espanyols) “*jamar*”, que vol dir menjar. S'atribueix que els membres dels cossos que sorgiren d'aquest episodi els hi pagaven 5 rals diaris que els hi servien per poder menjar. El més conegut fou l'anomenat “batalló de la brusa”.

⁵⁴ Aquesta informació procedeix de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

⁵⁵ En algun cas, desxifrar el manuscrit presenta una certa dificultat.

⁵⁶ A la quinta del 1840 hem trobat un altre (?) Josep Gassó. També, amb aquest nom, trobem el comissionat de les eleccions de 1843, era Josep Gassó Pellicer.

avançar. Ara governaran els liberals moderats i Ramón Maria Narváez serà el president del govern.

Mentre, continuem trobant informacions referides a Mont-roig. La “Gaceta de Madrid”, del 16 de gener de 1844, publica: “*el cabo de la escuadra de Riudoms capturó el día 4 del actual en el pueblo de Montroig a José Fortuny (alias Gerreta)*⁵⁷ y a Juan Boronat (alias Fransa) naturales del mismo pueblo, por ser dos de los cuatro ladrones que en 28 de Diciembre último, a más de que robaron en el Coll de Algá⁵⁸, término de Villanueva de Escornalbou la cantidad de 700 duros, hirieron a los tres robados; cuyos presos han sido puestos a disposición del juez de primera instancia de Falset, así como las dos carabinas que se le han encontrado a Boronat...”. Molts d’aquests casos deuriem respondre a components de partides de la darrera guerra que intentaven sobreviure com podien.

El 12 de febrer es declara l’estat d’excepció a les quatre províncies de Catalunya per la rebel·lió de les quintes. Ara el servei era obligatori però permetia lliurar-se’n pagant una determinada quota (seran els coneguts “soldats de quota”). Els nois de 18 a 19 anys (dits de “*primera classe*”) havien de pagar 480 rals. Els de 20 a 21 anys (“*segona classe*”), 320 rals. Els de 22 a 23 anys (“*tercera classe*”), 200 rals. I els de 24 anys (“*quarta classe*”), 60 rals.

Un cop foragitat Baldomero Espartero, la Reina Maria Cristina podia tornar a Espanya. El 26 de febrer de 1844 estava a Perpinyà i anava a embarcar-se a Port-Vendres (a tocar de la frontera francesa) per anar a Barcelona. Però finalment faria el viatge per terra. El 28 arribava a Figueres i el 2 de març sortia de Girona per anar a dormir a Mataró. El 4 de març arribava a Barcelona. El Baró de Meer, des de la caserna de La Jonquera, publicava el 28 de febrer una ordre que començava: “*Después de tantos trastornos y desengaños, va a brillar de nuevo en nuestra combatida Patria el rostro luminoso de la que fue vuestra Reina y vuestra Madre. La inmortal CRISTINA, la que dio el ser a nuestra escelsa Soberana y que tantos beneficios prodigó a los Españoles...*”⁵⁹. Deu-n’hi-do! El dia 9 arribava a Tarragona. L’11 va visitar Reus i a continuació es va embarcar cap a València. Com podem veure en endavant, Reus, com a segona ciutat per població de Catalunya, sempre figurava com un lloc rellevant en els viatges de reis i autoritats. El 23 de març arribaria la Reina Maria Cristina a Madrid, després d’haver recorregut part de Catalunya i València.

El 28 de març es va constituir la Guàrdia Civil. Un cop dissolta la Milícia Nacional pel govern liberal moderat de Ramón Maria Narváez, calia una força de seguretat d’àmbit de tot el territori d’Espanya, fonamentalment que actués a les zones rurals. Comandada per militars, el seu objectiu era la persecució de la delinqüència. En els dos anys següents intervindria també contra els “matiners”, contra els carlins en la Segona Guerra Carlina.

Ara trobem un altre acte delictiu relacionat amb un mont-roigenc. Ho va publicar “Gaceta de Madrid”, del 25 d’abril. Era una notícia datada el dia 18: “*A últimos del mes de Julio del año próximo pasado, estando paseando por su hacienda cerca de Vilaseca*

---

⁵⁷ A aquest l’havíem trobat mig any abans com “inútil” a la quinta de 1843.

⁵⁸ “Coll de l’Algar: un pas i turonet del coll de la Foradada per on passa l’antic camí de Colldejou a l’Argentera i Escornalbou...” (“Onomàstica de Colldejou” de Miquel S. Jassans, pàg. 33).

⁵⁹ “Diario de Barcelona” del 2 de març de 1844.

D. Juan Albanes, hacendado y comerciante de la ciudad de Reus, fue asaltado de improviso por una partida de ladrones, los cuales se lo llevaron... Por más diligencias que se practicaron nada se había podido saber del paradero de dicho señor, hasta pasados algunos días en que... se pedía a la familia del expresado la suma de 200 onzas de oro, amenazando que si no se hacía efectiva dicha cantidad matarían al expresado D. Juan. Por una rara casualidad se encontraron en una cueva cerca de la villa de Alcover algunas prendas de la montura del caballo que montaba Albanes en el acto de caer en poder de los ladrones; y cuando su familia se disponía a rescatarle la vida con una suma considerable, por una casualidad pudo evadirse el preso, regresando medio muerto al seno de su desconsolada familia. Se procedió en seguida a la captura de varios sujetos por suponerseles autores y cómplices de este atentado... hoy se ha celebrado consejo de guerra en esta ciudad a los sujetos siguientes: Pedro Boquet, natural de Monreal; Ramón Fores, de Vimbodi; Francisco Esgué, de Tarragona; José Quadrat, de la Espluga; Pedro Sabaté, de Reus; Pedro Salvador, de Monroig; Tomas Ricart, de Villaseca; Mariano Guitart, de Riudoms; Felipe Ventura, de la Canonja. El fiscal de la causa, después de hacer un resumen circunstanciado de los cargos que se desprenden de la misma, pide para los cuatro primeros la pena capital; 10 años de presidio para los cuatro restantes, y seis para el último...". Anteriorment havíem trobat a un Tomàs Ricart membre de partida carlina de l'Antoni Carré dit "Favot", que s'havia presentat a indult el 5 de novembre de 1839⁶⁰.

El 13 de maig de 1844 fou derrotada a Benassal (Alt Maestrat) la partida de Vicent Barreda dit "La Cova". Aquest fou afusellat. Tres dies després queia, a Vilafranca del Maestrat, traït per algú dels seus, Josep Miralles dit "el Serrador". Quedava encara la partida de Tomàs Peñarroya dit "el Groc del Forcall". El 13 de juny va tenir una topada amb tropes isabelines al Portell de Morella. Calia derrotar-lo, cercar la traïció algú proper o pactar amb ell un indult. Per pressionar-lo van foragitar la seva família a València. Finalment, el seu cunyat, amb d'altres, li preparà un parany en una masia i el van matar. Quedaven desarticulades les partides carlines del Maestrat que havien sobreviscut al final de la Primera Guerra Carlina. Durant aquells tres anys (1841-1843), les tropes governamentals van matar uns 300 carlins i enviaren a presó uns altres 78.

El 31 de maig visiten Reus Isabel II i la seva mare Maria Cristina. *"Serían las cuatro cuando las augustas personas hicieron su entrada, que fue una verdadera ovación... Los vítores sin cuento que prodigó esta entusiasta juventud a sus adoradas reinas, los obsequios que obtuvieron del cuerpo municipal y de las corporaciones, dio a conocer lo bastante que Reus no cumplimenta a sus reinas porque son sus reinas, sino que las pasea en triunfo porque las ama..."*⁶¹. És la premsa oficial. Venien de Madrid i València i anaven a Barcelona a prendre les aigües i banys minerals. Patien ictiosi, afecció cutània que fa escames a la pell. Passant pel Perelló la berlina reial va bolcar resultant ferides diverses persones. Aquell maleit Coll de Balaguer! Per això, d'altres vegades utilitzaran el vaixell per viatjar entre Tarragona i València.

A l'agost de 1844 hi ha una nova quinta per fer el servei militar. A Mont-roig són 15 persones, nascudes el 1824 i 1825⁶²: Josep Toda Boqueras, Josep Boronat ("*inútil*"), Ramon Bargalló, Francesc Barbarà, Joan Nolla⁶³, Josep Antoni Aguiló, Miquel Arnal

⁶⁰ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 10 de desembre de 1839.

⁶¹ "Diario de Barcelona" del 4 de juny de 1844.

⁶² Aquesta informació procedeix de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

⁶³ Havíem trobat el mateix nom com a substitut de Francesc Gassó a la quinta de 1841.

(declarat exempt), Francesc Aragonès, Francesc Bargalló, Josep Fortuny (“*inútil*”), Miquel Debat (“*inútil*”), Josep Grifoll, Antoni Ferrando, Pere Aragonès i Miquel Pujol. N’hi ha tres que se’n lliuren. En el “Diario de Barcelona”, del 3 de juliol de 1844, hi trobem un desertor que deuria ser o viure a Mont-roig. “*Por la escuadra de Riudoms en el día 18 y en el término de Montroig, se procedió a la captura de Marcos Escoté, desertor, del depósito de quintos de Tarragona*”.

El 12 d’agost la Reina Isabel II arriba a Tarragona procedent de Barcelona. A l’endemà va sortir cap a València.

Troblem dos desertors més que foren enxampats a Mont-roig. “Diario de Barcelona”, del 4 de setembre: “*El cabo de la (escuadra) de Riudoms en la noche del 17 y en el término de Montroig capturó a Miguel Basque y Francisco González desertores del regimiento de Castilla*”. Massa desertors a Mont-roig. Alguns els deurien acollir. Possiblement carlins.

Veiem que les darreres partides carlines del Maestrat havien estat eliminades el juliol de 1844, però aviat hi haurà nous intents d’aixecament a Osca, Logronyo, Castellà i Galícia (del juliol al novembre de 1844). Generalment, eren restes d’antigues partides carlines. A Catalunya, a inicis de 1845, hi trobem diverses petites partides carlines i alguns escamots de trabucaires. És fa difícil sovint esbrinar els motius reals de la seva actuació. Roben, saquegen i segresten. Estan formats per persones acostumades a la vida dura de les muntanyes i a moure’s contínuament. Coneixen pam a pam aquells territoris. Són persones dures, avesades en el combat individual. De tant en tant tenen èxit en les escameses a les columnes mòbils governamentals. No són importants victòries, però sí que posen en qüestió la seguretat del territori.

Ara trobem els coneguts com “trabucaires”. Aquests, principalment segresten rics terratinents i assalten masies i carruatges de viatgers. A la premsa, també se’ls anomenarà “bandolers”. Usaran principalment com a arma el trabuc. Aquests els fabricaven a França. Disparaven de prop i, d’un sol tret, llençaven un considerable volum d’objectes contundents, que podien ser petites pedres. Degut a l’amplitud del seu foc, gairebé no calia apuntar. Els trabucs no disparaven bales, per la qual cosa no necessitaven el seu aprovisionament. Les partides carlines més organitzades utilitzaven els fusells. Eren més eficients per enfrontar-se a l’exèrcit. Podien preparar algun parany, alguna emboscada i disparar des de lluny. En aquests anys, d’interregne entre les dues guerres carlines, les partides legitimistes estaven formades per homes, en general, bruts i mal vestits. També sabem que anaven sovint amb barretina.

El diari “La esperanza”, “periódico monárquico” editat a Madrid, del 18 d’abril de 1845, explicava: “*Hace pocos días que estaba verificándose un escandaloso alijo en las playas que hay entre Cambrils i Monroig. El estanquero de este último pueblo, sugeto honradísimo, quiso impedirlo en cumplimiento de su deber y encontrando a los carabineros que guardaban las avenidas para que nadie inquietase a los contrabandistas, obligó a los primeros a que hiciesen fuego sobre los segundos, lo que alborotó el cotarro, quedando abandonadas en la playa unas cuarenta cargas de varios géneros. Dispersáronse y dieron a huir con sus caballerías los que habían ido a cargar; y como saliese al ruido de los tiros un destacamento de tropa que hay en Riudoms, cayeron en sus manos de 90 a 100 caballerías con sus dueños, pero sin cargas...*”. En aquella època ja hi havia alguns casos de complicitat entre les forces de l’ordre i els

contrabandistes. El diari afegeix que aquells trets i un destacament de tropa empaitant aquells altres, va fer creure a alguns que era un aixecament carlí. De fet, no faltava gaire per iniciar una nova guerra, la Segona Guerra Carlina o Guerra dels Matiners. Un any després, ja hi hauria alguns enfrontaments.

El 23 de maig de 1845 es promulga una nova Constitució. Es una etapa de govern liberal moderat que busca una integració entre l'Antic Règim reial i els avenços dels liberals progressistes. Serà la base de l'Estat liberal burgès: cal ordre i una certa llibertat per avançar en el progrés econòmic. En aquesta Constitució es definirà una "sobirania compartida" entre Les Corts i el Rei. El Senat serà escollit directament pel Rei. També hi ha un apropament als interessos de l'Església. Es diu que la catòlica és la religió d'Espanya i que l'Estat l'ajudarà en el seu manteniment. Els béns desamortitzats de l'Església havien fet cap als terratinents rurals i als burgesos industrials de les ciutats, mentre la pagesia patia les males collites i malures constants. Vèiem que es substituïen la Milícia Nacional (liberal) per la Guàrdia Civil.

En aquell moment històric hi ha un altre factor conjuntural. Encara està viva aquella pugna, des de 1840, entre els partidaris del lliurecanvisme i el proteccionisme, tant a la premsa com a Les Corts. Això portarà al contraban de productes tèxtils anglesos que es desembarquen clandestinament a les platges catalanes, sobretot a les de la província de Tarragona (Mont-roig en serà un punt important) i també portarà a l'atur molts obrers catalans que veuen com algunes fàbriques han de reduir la producció o fins i tot tancar.

Carles V, aquell "Don Carlos", que des del 19 de setembre de 1839, estava confinat a Bourges (Vall del Loira) i vivia al Palau Arquebisbal, va abdicar el 18 de maig de 1845 en el seu fill "Carlos Luis" (Carles VI), dit Comte de Montemolín. El pare, Carles V, adoptaria el títol de Comte de Molina. El Legitimisme comença a moure's per la nova situació política. El 23 de maig de 1845, Carles VI publica un manifest que intenta recollir les noves aspiracions de llibertat dels espanyols. Acceptarà fer els canvis necessaris que duien els nous temps, però sense deixar de banda l'essència de les tradicions.

El 6 de juny la Reina Isabel II visita Reus.

L'estiu del 1845 hi ha aldarulls per l'oposició al reclutament obligatori. Cal remarcar els de Reus del 12 de juliol. Escriu Antoni Pons Anguera: "*Se principió un alboroto de muchos jóvenes reunidos, la mayor parte con armas . sabido esto el comandante de armas mandó una fuerza de su tropa para despejar aquellos grupos... seguramente por capricho, algunos de dicha tropa dispararon su fusil e hirieron a un paisano... Al tercero día murió...*"⁶⁴. Els carlins intentaran aprofitar-ho per atraure a alguns joves pròfugs. A la nova quinta per anar al servei militar hi ha 12 mont-rogens⁶⁵: Josep Nolla ("inútil"), Francesc Baci ("inútil"), Benet Fortuny, Joan Alsina, Miquel Benaiges, Joan Nolla ("prófugo"), Sixte Solé ("prófugo"), Josep Miralles Aragonès, Miquel Mariné, Francesc Vila, Josep Domingo i Pere Aimerich. Hi ha 2 d'inútils i 2 pròfugs.

El 16 d'agost es nomenat capità general de Catalunya Manuel Bretón.

---

⁶⁴ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña", pàg. 218.

⁶⁵ Aquesta informació procedeix de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

Els 3 i 7 d'octubre hi ha un important terratrèmol al Camp de Tarragona. En el "Diario de Barcelona", del 22 d'octubre, hi ha una crònica des de Falset: "*El 3 a las diez de la noche... estábamos cenando, cuando el temblor de la casa nos asustó de tal modo, que levantándonos de la mesa nos dirigimos precipitadamente al balcón, quedando sumamente aterrorizados y sin poder atinar lo que había pasado... Otra sombra de terremoto dejó sentirse una media hora después. El 7 a las cinco y media de la madrugada... desperté sobresaltado, pareciéndome haber oído el estallido de un cañonazo lejano; observé movimiento en el edificio, y dejando precipitadamente la cama salí a la calle... Dos horas más tarde repitió con más fuerza, y en otros días han dejado sentir algunas sombras de sacudimiento. Anteayer 16, llegaron a esta los comisionados para averiguar lo acaecido en los pueblos de Tivisa, Vall de Llos⁶⁶, Prat⁶⁷ y Sta. Marina... que es en donde los temblores se han sucedido unos a otros con mayor violencia. En Vall de Llos y Santa Marina se han desplomado tabiques y abierto grietas en muchas casas nuevamente edificadas y en las paredes de los templos. Los vecinos abandonaron sus domicilios y vivían acampados en chozas, y hasta ahora no van regresando a sus hogares...*". Si es va notar des de Falset, també ho deuria ser des de Mont-roig.

Segons "El Clamor público", del 27 de novembre de 1866, a les eleccions municipals a la província de Tarragona havien guanyat majoritàriament els progressistes. "*En... Tortosa, Monroig, Reus... se ha obtenido una victoria completa...*". "El 12 de desembre de 1845, noranta-dues persones eren buscades, a la província de Tarragona, sospitoses de formar part de les partides carlines"⁶⁸. El novembre de 1845, el liberalisme conservador va permetre el retorn de l'arquebisbe de Tarragona Fernando de Echánove y Zaldívar, que era la màxima autoritat a Catalunya. Aquest havia fugit de Tarragona el 30 de juliol de 1835, amb un grup d'eclesiàstics, per aquells fets de juliol i agost amb la crema de convents de Reus. Havien embarcat en un vaixell anglès en direcció a Maó. Des d'allí, l'arquebisbe, aniria a Toló (França) i Roma, on s'hi estaria fins al seu retorn. A més, havia estat vicepresident de la carlina "Junta de Berga" (juny de 1836).

El "Diario de Barcelona", del 7 de gener de 1846, publica una informació relacionada amb aquell famós cap carlí mont-roigenc, Pere Abelló dit "Llebrot": "*La escuadra de Riudoms capturó en la madrugada del 27 y en el pueblo de Dosaiguas al criminal N. Bonet conocido por el Cuñat de Llebrot natural de Cornudella, al que le fue ocupado un puñal, dos cartuchos y dos balas, y cuando se le conducía a la autoridad competente intentó burlar a sus conductores por medio de la fuga... y fue preciso contenerle con un disparo de carabina que puso fin a la vida de aquel famoso ladrón...*". Aquest "N. Bonet" diu que era un cunyat de Pere Abelló dit "Llebrot". Sabem que Pere Abelló estava casat amb Magdalena Mendoza. Així doncs, "N. Bonet" ho deuria estar amb una germana d'aquesta.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 10 de gener de 1846 hi tenim la relació dels 14 pobles de la província que subministren queviures i la resta a l'exèrcit. El que més és Cambrils que, entre racions de pa, civada, palla, oli i llenya, suma un valor de 3.230 rals. D'altres: Cornudella 1486, Falset 1458, Flix 824, Alcover 543, Torredembarra 380, Vandellòs 147... No hi és Mont-roig.

---

⁶⁶ Vandellòs.

⁶⁷ Prasdip.

⁶⁸ "La Guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular" de Robert Vallverdú (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002), pàg. 193.

En el “Boletín...” del 17 de gener s’hi publica una relació de les pèrdues econòmiques “causadas por los rebeldes durante la pasada guerra civil, según resulta de los expedientes instruidos con arreglo a la ley de 9 de Abril de 1842...”. Reclamen 36 persones, curiosament 21 d’Horta de Sant Joan i 4 de Vandellòs. Entre ells, el marquès de Tamarit⁶⁹, de Tortosa. Havien passat gairebé sis anys del final de la guerra. Encara hi havia algunes petites partides carlines escampades pel territori. I un any després començaria, de fet, un altre cop la guerra.

L’arquebisbe de Tarragona Fernando de Echánove va promoure una mena de gira del Pare Claret pels pobles de Tarragona. Va començar a la catedral d’aquella ciutat el 4 de febrer. Ho va publicar al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 5 de febrer. Deia l’arquebisbe: “*Siendo las misiones uno de los medios más eficaces de que se sirve la iglesia para reformar las costumbres y convertir las almas a Dios os la ofrezco, amados hijos míos, por medio del Reverendo sacerdote D. Antonio Claret, acreditado predicador Apostólico... Presumo que no todos aplaudirán ni aprobarán esta determinación... Los libertinos temen a las misiones y las calumnian porque turban la seguridad que afectan tener de su mala conciencia, y porque suspenden sus falsas alegrías y aun ciertas gentes del mundo estimables por su natural bondad y educación se dejan prevenir contra las misiones no conociéndolas... ¡Cuántas reflexiones hacen en virtud de ellas las almas disipadas y estragadas, de sobriedad los intemperantes, de castidad los disolutos, de religión los impíos!*”. Amén. L’arquebisbe Echánove també volia portar a Reus al Pare Claret però no s’hi va atrevir, donat el caràcter liberal i laic de la ciutat. Sí que va anar a la Selva del Camp (8 de febrer i 8 de març de 1846). Segons les cròniques, alguns joves de Reus hi van anar caminant per escoltar la seva predicació. No ho faria a Reus fins al 1858. “*Antoni Maria Claret... prosseguia amb les seves predicacions, sota el patrocini d’Echánove i d’acord amb les seves pròpies conviccions religioses, que es trobaven emmarcades per un rebuig a la modernitat i per l’obediència que havien de practicar els creients respecte al poder constituït...*”⁷⁰. Ara l’arquebisbe Echánove era un ferm defensor del règim liberal conservador.

En aquell mateix “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 5 de febrer s’esmenta una notícia curiosa: “*el día 28 de enero anterior a media noche atravesaron por el pueblo de Masroig siete hombres armados con trage de marineros y se dirijieron hacia García, y siendo de sospechar que estos hayan sido echados en tierra por un buque contrabandista que en el día 27 se acercó a la costa en las inmediaciones del Coll de Balaguer...*”. De nit, vestits de mariners, i s’endinsen cap al Priorat o la Ribera d’Ebre. Res de bo podia ser per a les autoritats. Tot fa pensar en els carlins.

En el “Boletín...” del 12 de febrer hi ha el repartiment de les quotes per “*manutención de presos pobres, para gastos de la administración provincial y para las obras de la carretera de Lérida y Mora de Ebro*”. A Mont-roig li van correspondre pel cadastre 36.114 rals, pel comerç 2.748, despeses d’administració provincial 1.211, les carreteres 3.449 i presos 963. Fa un total de 44.485 rals.

En el “Boletín...” del 17 de febrer s’hi publica un informe sobre algunes activitats delictives a les comarques de l’interior de Tarragona (Alt Camp, Priorat i Conca de

---

⁶⁹ Un descendent seu, José de Suelves y de Montagut, seria el cap de la “Comunió Tradicionalista” de Tarragona, un cap del carlisme polític.

⁷⁰ “Matiners (febrer 1847-febrer 1848)” de Josep M. Ollé Romeu (2007), pàg. 315.

Barberà): “El día de ayer, recibí una noticia que hacía dos días al anochecer se avistaron de dos a tres hombres armados de carabinas, a las inmediaciones de la casa de campo llamada Mas del Ortensi (Espluga de Francolí)... que al parecer tenían intenciones de robar dicha casa... la noche de ayer me dirigí en aquella parte con una partida de mozos de esta escuadra... allá que serían como las once de la noche... comparecieron de tres a cuatro sujetos... y a su aproximación les dio la voz de alto por la Reina y me contestaron a tiros fugándose al momento... fue preciso e indispensable mandar hacerles fuego, de cuyos tiros cayeron muertos dos de los ladrones conocidos por N. (a) Laro, y N. (a) Ballarí, naturales y vecinos de esta misma villa, a quienes encontré dos fusiles ingleses recortados y un puñal en el acto de ser alcanzados, dirigiéndome al momento por aquellos bosques a la persecución del resto de aquella cuadrilla... Este interesante servicio de las Escuadras de Cataluña unido a los que ha prestado la Guardia Civil en Querol, Forés y Albarca, haciendo presentar en caja a los quintos prófugos del reemplazo de 1844 y restituirse a sus hogares y trabajos domésticos a los mozos que escondidos en las inmediaciones...”. Aquells “fusiles ingleses” procedien de les partides carlines de l’anterior guerra. Aquests malfactors deurien ser components “perduts” d’alguna d’aquelles partides. Robaven per sobreviure. En aquest fet, hi trobem, per primer cop, a la Guàrdia Civil.

En el mateix “Boletín...” també hi ha un llarg informe dels serveis que la Guàrdia Civil havia fet el mes de gener a la província de Tarragona. Comença: “Han sido conducidos de puesto en puesto por los que esta arma ocupa en la línea desde Amposta hasta Villafranca catorce presos entre desertores del ejército... Día 4, el destacamento del Perelló capturó un desertor de Milicias provinciales. Día 6, el del Hospitalet contribuyó a cortar el incendio ocurrido en una casa, y detuvo a un vecino de Reus que viajaba sin documento de seguridad...”. També hi ha detencions per joc prohibit i actuen en algun robatori.

Potser veient els fets que començaven a succeir a Espanya, el cap carlí el borgenc Maties de Vall va demanar, el 10 de març de 1846, poder retornar. El que va fer el govern francès fou allunyar-lo una mica més de la frontera, de Montpeller el van enviar a Valença⁷¹.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 14 de març de 1846 s’hi esmenten els pobles que, per llei, han de tenir una escola primària elemental completa. Diu que els que superin els “cien vecinos”. I diu que Mont-roig, ara del partit de Falset, en té 546. Però vèiem que el “Boletín...” del 16 de juliol de 1841 deia que en tenia 2.262 habitants. Aquells 546 “vecinos” es deuria referir a cases, a caps de família. Els nens de Colldejou havien d’anar a escola a Mont-roig. No he trobat assignats enlloc els de Pradip.

En el “Boletín...” del 16 de març també hi ha una relació de les pèrdues econòmiques “causadas por los rebeldes...” de l’anterior guerra. Són 2 de Castellvell, 2 de Benifallet, l’Ajuntament de la Sènia i 19 persones d’aquest poble..

El “Boletín...” del 19 de març hi tenim la contribució territorial (“bienes inmuebles, cultivo y ganadería”) del primer semestre de l’any. A Mont-roig li pertoca 19.127 rals⁷².

---

⁷¹ Entre Avinyò i Lió.

⁷² Riudoms: 50.244, Cambrils: 40.107 i Montbrió: 15.701 rals.

El “Boletín...” del 4 d’abril publica que *“está prohibido, que en la carrera de las procesiones de Semana Santa se vendan comestibles, se profieran palabras deshonestas y se cometan acciones impuras. Lo está asimismo que desde el Jueves Santo hasta que se haya tocado a Gloria, pueda ninguna persona andar en coche por las calles, ni se abran los billares, cafés y casas de bebidas. Y lo advierto a los Sres. Alcaldes para que, procediendo en esta Semana con el piadoso celo tan recomendado por nuestras leyes para todos los actos religiosos, cuiden de que no se infrinjan estas prohibiciones y además esciten al vecindario a que guarde aquel recojimiento y moderación propios de la solemnidad que en ella se celebra...”*.

En el “Boletín...” del 2 de maig s’hi diu que *“el capitán general de Filipinas ha dirigido a este Ministerio el líquido importe... resultado a favor de varios individuos de tropa europeos del regimiento infantería del Rey expedicionario de Asia, naturales del distrito de esta Capitanía general, que han fallecido desde el año de 1830 en aquellas islas...”*. Entre els 11 citats hi ha el mont-rogenic Plàcido Flores, fill de Gabriel Flores i Teresa Miralles. Consta com *“caporal 2n”*. Li corresponen 8 pessetes i 3 rals.

En el “Boletín...” del 23 de maig hi ha una llista de 45 noms de *“los españoles que han fallecido en Francia desde 1840 hasta 1845”*. Són 29; els que el seu cognom comença per la lletra “A” i part dels de la “B”. A més de nom i cognom diu el seu ofici militar, lloc i data de defunció. Dissortadament no hi consta la població d’origen. Un bon grapat havia mort a Algèria, que aleshores era una colònia francesa⁷³. És possible que hi hagi algun mont-rogenic. En els següents “Boletín...” es van publicant la resta. En total s’hi citen 394 persones.

En el “Boletín...” del 28 de maig s’hi publica les contribucions *“para sostén de las Escuadras de Cataluña, manutención de presos pobres y demás atenciones carcelarias, que gravitaban sobre las contribuciones de Catastro...”*. A Mont-roig li toquen 2.315 rals per les “Escuadras” i 963 pels presos pobres i presons⁷⁴.

Tornem a trobar un desertor mont-rogenic. “Diario de Barcelona”, del 8 de juny: *“La escuadra de Riudoms arrestó en la madrugada del 27 y en el pueblo de Montroig a Francisco Pujals, natural del mismo, por ser desertor del regimiento infantería de Castilla, habiéndole conducido a la disposición del señor comandante general de la provincia de Tarragona”*.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 18 de juny de 1846 hi trobem un informe militar sobre una partida que actuava a Girona: *“la gavilla de Barreda⁷⁵ perseguida con la mayor actividad por nuestras tropas, se ha visto obligada a retroceder refugiándose en Francia, después de una expedición de que no ha sacado otro fruto, que la pérdida de dos muertos, y varios prisioneros que han sido entregados a la Comisión militar. En los últimos momentos de su correría al pisar el extremo de la frontera, han dejado en el campo fusiles, sables, cananas... Queda pues asegurada la tranquilidad en la provincia de Gerona...”*. Són els primers moviments per iniciar una nova guerra. A mida que avançava l’any s’anirien incrementant.

---

⁷³ Les lletres “B” i “C” al “Boletín...” de l’11 de juny. Fins la lletra “L” al del 25 de juny. Fins la lletra “S” al del 4 de juliol. I fins al final, al del 6 de juliol.

⁷⁴ Riudoms: 5424 / 2038, Cambrils: 4746 / 1672 i Montbrió: 2491 / 717 rals.

⁷⁵ Vicente Barreda Boix dit “La Cova”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 2 de juliol hi ha una citació del jutge de Vielha (Vall d’Aran) a Bartomeu Porredón dit Ros d’Eroles per “*robo, y otros escesos*”. Recordarem que aquest fou un important cap carlí de la Primera Guerra Carlina, i fins i tot, el 1840 fou nomenat el segon cap carlí a Catalunya (el primer, llavors era Ramon Cabrera). A l’acabar la guerra, el juliol de 1840, havia marxat a França. El 7 de gener de 1847 tornaria a creuar la frontera, ara per incorporar-se a la Segona Guerra Carlina.

En el “Boletín...” del 3 de juliol s’hi detallen els districtes electorals i els pobles als quals estan assignats. Mont-roig està al de Falset, el segon districte, i amb una població de 2.497 persones⁷⁶. El “Boletín...” del 18 de juliol du la contribució territorial (“*bienes inmuebles, cultivo y ganadería*”) del segon semestre de l’any. A Mont-roig li pertocquen 21.085 rals⁷⁷. El “Boletín...” del 22 d’agost publica la “*relación de los individuos que sin tener legítimo título ejercen la profesión de albeytares⁷⁸ o herradores y castradores...*”. De Mont-roig esmenta Josep Miralles.

El “Boletín...” del 27 d’agost de 1846 du una informació sobre la mort d’un malfactor que podria ser un membre “perdut” d’alguna antiga partida carlina. Explica que uns components de les rondes de seguretat de Flix “*lograron dar muerte en la noche del 19...al asesino José Millanés, que con su compañero Miguel Ferrús (a) Asconé, tenían aterrizada aquella comarca por los crímenes que desde el mes setiembre del año último en que se fugaron, al ser conducidos al juzgado de 1º instancia de Gandesa desde Zaragoza donde se capturaron... El Ferrús, según me participa el Alcalde de Flix, se escapó favorecido de la oscuridad, al parecer herido...*”. Acaba dient que aviat s’acabaran les “*atrocidades de estos monstruos...*”. En el “Boletín...” del 18 de gener de 1847, hi trobarem la mort d’aquest Miquel Ferrús.

El “Boletín...” del 29 d’agost hi ha la supressió, entre d’altres, de l’Ajuntament de l’Arbocet, que ara passa a dependre de Vilanova d’Escornalbou.

A l’estiu de 1846 hi havia un immens embolic polític i diplomàtic. S’havia de decidir quin seria el marit d’Isabel II. Era una qüestió de política europea. Les grans potències, principalment França i Anglaterra, tenien els seus candidats. Finalment, el 28 d’agost es fa oficial que l’escollit era el seu cosí germà Francisco de Asís de Borbó⁷⁹. Curiosament la seva mare, Luisa Carlota de Borbó, era germana de Maria Cristina de Borbó, la darrera esposa de Ferran VII. O sigui, dues germanes van casar els seus fills. A França governava des del 1830 Lluís Felip I, un Borbó. Per la qual cosa Anglaterra es posaria del costat dels legitimistes espanyols. Ja ho havia fet a la Primera Guerra Carlina. L’anunci del proper casament d’Isabel II va produir un gran desengany en les files carlines. Carles VI, comte de Montemoulin, el 12 de setembre de 1846, faria un manifest on deia que iniciava hostilitats per recuperar el tron d’Espanya.

El 14 de setembre, Carles VI trenca el seu confinament a Bourges (Vall del Loira) i aconsegueix arribar a Londres. Tenia 28 anys. Havia sortit a passejar en un carruatge

---

⁷⁶ Riudoms, Cambrils i Montbrió pertanyien al 5è districte, el de Reus. Tenien respectivament: 3.074, 2.273 i 1.293 habitants.

⁷⁷ Riudoms: 55.388, Cambrils: 44.213 i Montbrió: 17.308 rals.

⁷⁸ “Albéitar”: veterinari.

⁷⁹ Aquest era fill de Francisco de Paula Antonio, duc de Cadis, germà del pare d’Isabel II, Ferran VII.

amb algun membre del seu cercle, acompanyat i vigilat per dos gendarmes a cavall. En un punt del recorregut l'esperava un ajudant de cambra que tenia una certa semblança amb Carles VI; a més, anava vestit igual que ell. Sols va caldre posar a córrer el carruatge, per despistar un moment els guàrdies i aprofitar un indret sense visibilitat per fer el canvi. A l'arribar al palau arquebisbal, el fingit Carles VI es fa el malalt i va estar uns dies al llit. Carles VI, va aprofitar aquests dies i, protegit per diversos legitimistes francesos, arriba el 17 a Neuchâtel (Suïssa). El 6 d'octubre és a Ginebra. D'allí, va a Torí (Itàlia) i a Trieste (Itàlia, tocant a Eslovènia), on visita els seus pares. Després a Viena (Àustria), La Haia (Països Baixos) i finalment Londres, on hi arribarà el 23 de novembre.

Isabel II es casaria amb el seu cosí Francisco de Asís de Borbó, el 10 d'octubre de 1846. En la mateixa cerimònia també es casaria la seva germana Luisa Fernanda de Borbó amb Antonio d'Orleans, duc de Montpensier. Aquest, tindrà un paper rellevant a la dècada dels seixanta en els intents d'enderrocar la seva cunyada del tron. Com a conseqüència d'aquests casaments, es va proclamar una amnistia general.

A part de tots aquests afers polítics, la situació al camp era dolenta. El 1846 hi van haver males collites, la qual cosa va produir un increment del preu dels productes bàsics. La crisi es va agreujar els mesos de febrer i març de 1847. *“Las grandes pérdidas que durante el año 1839 experimentaron los agricultores en esta provincia, y del estado de miseria que siente alguno de sus distritos a consecuencia de la privación de cosechas por más de ocho años...”*⁸⁰. Com a mínim, fins al 1848 hi va haver una greu crisi al camp.

La Segona Guerra Carlina o també dita dels “Matiners” estava a punt de començar. Com ja he dit, continuaven algunes partides carlines a Catalunya. Aquestes, es nodrien principalment de la gent del camp, de la pagesia. I la situació general era prou difícil. Eren anys de males collites, d'un increment de la misèria i augment de la delinqüència. Els preus dels productes bàsics, pa, arròs, patates... es van encarir d'una manera desorbitada. Va augmentar molt l'atur. Era la culminació d'un procés de malestar social. Tot això duia a una certa inestabilitat. Columnes mòbils governamentals recorrien continuadament el territori per pacificar-lo dels dits facciosos i bandolers.

Sorgeixen algunes revoltes arreu d'Espanya, però fou a Catalunya on van quallar. *“Muchos hacendados residentes en pueblos, pertenecientes a familias de larga tradición carlista, permanecieron fieles al tradicionalismo, durante la Guerra dels Matiners, pero a diferencia de la primera y de la tercera, fueron pocos los que levantaron partidas...”*⁸¹.

La nit del 17 d'octubre de 1846 hi ha un desembarcament de contraban a *“las inmediaciones de Cambrils...”*. El jutge cita a *“Buena Ventura Ferran vecino de Riudoms para que dentro el término de nueve días... se presente en las cárceles nacionales de esta capital (Tarragona)...”*⁸². Aquelles *“inmediaciones de Cambrils”* possiblement fossin les costes de Mont-roig, doncs depenien administrativament del

---

⁸⁰ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 24 de febrer de 1860.

⁸¹ Del text “La Guerra dels Matiners en Cataluña. Crisis económica y revuelta social” de Robert Vallverdú Martí.

⁸² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 7 de juliol de 1847.

control de duanes de Cambrils. Sabem que eren, i van ser per molt temps, un indret favorable a aquestes pràctiques.

El 22 d'octubre de 1846 s'aixeca l'estat d'excepció a les quatre províncies de Catalunya que s'havia imposat l'estiu per la rebel·lió de les quintes.

Al "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 5 de novembre hi trobem a Mont-roig entre els 10 pobles que subministren a l'exèrcit. Per ordre d'importància econòmica: Falset, Cambrils, Montblanc, Cornudella, Torredembarra, Mont-roig, Altafulla, Riudoms, Amposta i Vandellós. És el primer cop que Mont-roig hi participa; ho fa amb 159 racions de pa per un valor de 104 rals. Per exemple, Cambrils aporta 1.217 racions de pa per un valor de 807 rals, més 127 rals en civada i palla, en total són 934 rals.

Al novembre de 1846 hi ha agitació a les zones franceses properes a la frontera. S'hi van concentrant molts carlins. El capità general Manuel Bretón va a Girona a controlar la situació.

Al "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 12 de novembre de 1846 hi ha la relació d'homes per cada poble a incorporar a l'exèrcit de l'any 1845. Aquesta quinta era de 25.000 homes, dels quals 2.125 van correspondre a Catalunya distribuïts de la següent manera: Barcelona 893, Tarragona 483, Girona 426 i Lleida 323. A Mont-roig li toquen 6 homes⁸³. No he trobat informació d'aquesta quinta a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

Al "Boletín..." del 7 de desembre s'hi pública la relació d'electors que han participat en l'elecció de diputats a Corts. Pel districte de Falset hi tenim els mont-roigencs Pere Llevaria Solé i Carles Prous Vidiella. En el "Boletín..." del dia 8 s'hi esmenta Josep Gasó Pellicer⁸⁴.

Tornem a trobar un mont-roigenc. La "Gaceta de Madrid", del 12 de desembre: "*La escuadra de Riudoms procedió en la noche del 22 y en el pueblo de Monroig a la detención de Tomas Lloversá natural del mismo, por haberle ocupado una navaja... con la que fue puesto a disposición del Sr. comandante general de la provincia de Tarragona*".

Els darrers mesos de 1846 i els primers de 1847, encara no són de, pròpiament, guerra. A Catalunya hi ha algunes confrontacions entre algunes partides carlines i les tropes isabelines. Augmenta la repressió als carlins i les seves famílies. Alhora sembla que hi ha molts carlins refugiats a França que malden per retornar i agrupar-se en noves partides. Es detecten reclutadors de joves i recaptadors de diners en algunes zones de Catalunya. Hi ha algun aixecament a Vinaròs i Castelló.

La guerra començarà lentament i progressiva a les comarques del nord de Catalunya. Al principi, les noves partides, reduïts grups d'homes, intentaran evitar les topades amb les tropes governamentals. Tindran una gran mobilitat, cosa que farà que les tropes difícilment les puguin trobar. "*Ya a principios de Setiembre se reunieron en las inmediaciones de Solsona sobre unos 300 hombres con Tristany, a quien don Carlos*

---

⁸³ Riudoms: 7, Cambrils: 4 i Montbrió: 3.

⁸⁴ Del carrer Major (cens lectoral de 1868).

escribió para que, olvidando rencillas, pensara solo en lanzarse al campo de combate; Pitxot⁸⁵ se rodeó en el campo de Tarragona de unos 140, y Galcerán⁸⁶ y otros levantaban gente y formaban sus partidas, a las que se unían los que penetraban de Francia, armados en su mayor parte...⁸⁷.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del día 18 de gener hi trobem l’informe de la Guàrdia Civil del desembre de 1846: *“En el día 11 fueron detenidos por individuos del destacamento de Amposta diez paisanos que viajaban sin documento de seguridad... En el día 25 los individuos del destacamento de Cambrils detuvieron a un quinto⁸⁸ de artillería que viajaba sin pasaporte...”*. Calia extremar els controls dels moviments de les persones pel territori.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 8 de gener de 1847 hi ha un informe del 5 de gener de Girona que explica que *“Manuel Caballé y Miquel Carreras facciosos aprehendidos en la batida que tuvo lugar en S. Martí Vell (Gironès) el día 29 del mes anterior, han sufrido esta mañana la pena de muerte impuesta a los rebeldes, con arreglo a las leyes y bandos vigentes... En la tarde del mismo día han sido indultados 10 mozos fugados a la facción que se han presentado con sus armas...”*.

La participació en aquesta guerra fou menys nombrosa que la de la Primera Guerra Carlina. Durant els primers anys eren tan sols uns 3.500 homes. Però, va anar incrementant-se fins a uns 6.000. En el moment més àlgid, finals de 1848, potser només eren uns 9.000 combatents. També hi va haver un sector del carlisme que s’havia moderat i acabaria combregant amb aquell liberalisme conservador. Ara l’Església no recolzava totalment i radicalment aquella revolta, com sí que havia fet a la Primera Guerra Carlina.

---

⁸⁵ Joan Barris, dit Pitxot.

⁸⁶ Jeroni Galceràn Tarrés, dit “Lleó català”

⁸⁷ “Segunda parte de la guerra civil: Anales desde 1843 hasta el fallecimiento de Don Alfonso XII” d’Antonio Pirala (Madrid, 1892), Volum 1, pàg. 396.

⁸⁸ Soldat. Membre de la “quinta” (lleva).